

3 Kända ombyggnader, förändringar och underhållsarbeten

3.1 Källor och litteratur

Kilström, Bengt Ingmar, Enåkers kyrka, Upplands kyrkor 161, Uppsala 1974. (UK)

Olsson, Henning, *Enåkers kyrka, en orientering*, nytryck av originalupplagan som gavs ut 1956.

Upplandsmuseets arkiv: Fotografier och handlingar i topografiska arkivet. (UM)

3.2 Kronologisk förteckning

Årtal	Händelse	Källa
1300-t	Enåkers kyrka uppfördes som en rektangulär gråstenskyrka. Sakristia i norr och vapenhus i söder har byggts under medeltiden. .	UK s 3
ca 1475	Kyrkan välvdes med tegelribbvalv, sk gubbvalv.	UK s 3
1480-t	Väggar och valv försågs med målningsdekor.	UK s 9
1500-talets början	Kyrkan försågs med rikliga kalkmålningar.	UK s 10
1696	Kyrkan renoverades grundligt. År 1696 ”hade hon (dvs kyrkan) blivit upplagad och nästan alldeles helt förbättrad”.	Olsson s 7
1708	Predikstolen i barockstil införskaffades.	UK s 5
1742	Kyrkans murar ”blev då med järnstänger på nödiga ställen gärdad”.	Olsson s 7
1784	Kyrkan fick sin första orgel, byggd av orgelbyggare Söderström.	UK s 12
1794	Vapenhuset i söder revs. Ett nytt vapenhus byggdes i väster. Två nya fönster upptogs på södra långväggen.	UK s 4 f
1796	Två nya fönster upptogs i norra långhusväggen. Kyrkan rappades utvändigt. De medeltida kalkmålningarna doldes då interiören kalkströks.	UK s 5
1796-99	Inredningen målades i en blå färgton med förgyllda detaljer på predikstol, altare och läktarbarriär. Ny altarring tillkom 1797	UK s 6 Olsson s 36
1825	Nytt orgelverk byggdes vilket ersatte orgeln från 1780-talet. Det nya orgelverket byggdes av Samuel Strand från Stora Vingåker.	UK s 12
1828	En ny altarprydnad tillkom. Den bestod av ett kors med svepduk och törnekrona mm.	
1851	Ritningar till ombyggnad av kyrkan upprättades av arkitekten P. J. Ekman.	UK s 4
1854	En genomgripande restaurering, i nygotisk stil, påbörjades. Vapenhus och sakristia revs. Det medeltida långhuset förlängdes åt öster med ett nytt tresidigt avslutat kor. Långhusets väggar höjdes och det gamla taket ersattes av ett nytt flackare sadeltak. I väster byggdes ett torn med en hög nygotisk spira som täcktes med zinkplåt. Ny sakristia uppfördes. Fasaderna putsades och försågs med nygotisk spetsbågsfris. Fönstren byggdes om i spetsbågsform. Invändigt bibehölls dock mycket av den gamla inredningen. Predikstolen flyttades och bänkarna målades om liksom läktarbarriären.	UK s 4 Olsson s 12 ff
1856	Gamla klockstapeln revs. Även den gamla bogårdsmuren och dess stigluckor revs.	Olsson s 16
1857	Kyrkogårdens utvidgning påbörjades.	Olsson s 65
1865	Den nya kyrkogårdsmuren färdigställdes och grindstolpar uppsattes.	Olsson s 66

1870	Kyrkogårdens utvidgning fortsatte. Trädkransen runt kyrkogården planterades: ask, alm.lind, kastanj. Gamla prästboden revs, det sista som fanns kvar av gammal bebyggelse runt kyrkogården.	Olsson s 67
1871	Nytt golv inlades i koret.	Olsson s 18
1880	Arbeten på kyrkogården då gångar och gräsmattor anlades. Kyrkogårdsskötsel ålades klockaren.	Olsson s 67
1883	En järnkamin insattes i kyrkan.	UK s 6
1890	En ny restaurering ägde rum enligt ett förslag av byggmästare C. Andersson, Gävle. Väggar och valv målades över med oljefärg. Den gamla bänkinredningen från 1600-talet ersattes av en ny öppen bänkinredning. Korfönstren försågs med färgat glas. Korvalvet dekorerades som en stjärnhimmel. Inredningen målades om i brunt. Ett cementgolv inlades.	Olsson s 19 UK s 6, 8
1925	Invändig renovering. Väggar och valv kalkades. Den fasta inredningen målades om med ny färgsättning. Östra korfönstret sattes igen. Korset togs ner från altaret och krucifixet placerades där i stället.	Olsson s 21, 36
1927	Kyrkogårdsutvidgning påbörjades enligt ett förslag av länsträdgårdsmästare Fredlund, Sala. Gräsmattor anlades och träd planterades.	Olsson s 68
1930	På gamla kyrkogården anlades gräsmattor och gjordes en plan för nya familjegravar.	Olsson s 69
1931	Tornspiran täcktes med kopparplåt. Korset på spirans topp förgylldes.	Olsson s 21
1934	Färgen på väggar och valv flagnade pga underliggande oljefärg vilken nu avlägsnades. Väggar och valv ströks åter med kalk. Centralvärmeanläggning installerades med pannrum öster om kyrkan invid kyrkogårdsmuren. Nytt tegelgolv lades i sakristian där den öppna spisen togs bort. Förgyllningsarbeten gjordes på predikstol, altarring, pyramiderna, nummertavla och orgel samt läktarbarriär.	Olsson s 22 UK s 9
1937	Åsknedslag skadade korset på tornspiran mm. Ett nytt orgelverk ersatte det gamla.	Olsson s 23 UK s 12
1948	Ljuskrönorna elektrifierades .	Olsson s 23
1950	Elektrisk ringning infördes.	Olsson s 23
1952	Tornmurarna förstärktes med dragjärn.	Olsson s 23
1955	Kyrkan restaurerades efter ett förslag från 1953 av arkitekt Erik Fant, som fullföljdes av arkitekt Jörgen Fåk. Nytt tegelgolv lades i kyrkan, ny bänkinredning tillverkades. Delar av kyrkans medeltida kalkmålningar kunde tas fram av konservator Torsten Hjelm. Tre målade korfönster utfördes av konstnären Julia Lüning. Det igensatta altarfönstret togs åter upp. Nya fönster gjordes till långhuset, vilka försågs med antikglas. Ett podium för dopfunten murades. En Birgittabild, som återfördes till kyrkan, placerades vid dopfunten. Triumfkrucifixet, som tidigare utgjort altarpriodnad, placerades i triumfbågen. Altarskåpet från 1400-t konserverades och sattes upp på södra korväggen. Ett medeltida fönster återställdes i södra väggen. Nytt altare murades upp. Ursprunglig färgsättning togs fram på predikstolen. Predikstolen flyttades till sin nuvarande placering norr om triumfbågen.	UK s 8, 10
1958	Spåntäckningen på långhusets tak byttes mot ny kopparplåt.	UM
1960	Ett nytt orgelverk införskaffades. Den tillverkades av Gebrüder Jehmlich, Dresden enligt ett förslag av domkyrkoorganisten Weman. Den ursprungliga, gamla fasaden bibehölls.	UK s 12 UM

1978	Riksantikvarieämbetet gav tillstånd till utvändig renovering av puts. Dokumentation av arbetena saknas i museets arkiv.	UM
1989	Länsstyrelsen gav tillstånd till anläggande av minneslund enligt ett förslag upprättat av Lennart Lundqvist landskapsarkitektkontor.	UM
1992	Fasadrenovering genomfördes.	UM
1993	Förslag till ny nödutgång från sakristian upprättades av arkitekt Kersti Lenngren, Norberg, sedan detta krävts i ett brandsyneprotokoll upprättat av räddningsnämnden. Invändig rengöring av väggar och valv utfördes av konservator Rune Hammarling.	UM UM
1999	Förslag till ny trappa till orgelläktaren upprättades av arkitekt Kersti Lenngren, Norberg, sedan detta krävts i ett brandsyneprotokoll upprättat av räddningstjänsten i kommunen. Länsstyrelsens tillstånd erhöles. Trappan har ännu ej byggts.	UM
2006	Ny toalett byggdes i vapenhuset. Ett förrådsskåp byggdes i vapenhusets sydvästra hörn.	UM

Förteckningen är upprättad i september 2008